

Guvernarea mondială: coșmar sau realitate?

Iulia Voicu

Master în Geopolitică și Geostrategie, REI-ASE, București

Is the world governance something to be afraid of, something to be aware of, or something desirable? Do we need world governance, by this meaning a combined effort to solve world's problems of all kinds, a common, systematized, planned, decided approach on solving current issues (economic, political, social, environmental agenda).

In this article, I start by presenting the governance gap, how it has formed and how it is evolving. Then I present the two governing models that we used so far and their deficiencies. At last I present my views on what could be called the « emerging world governance », its beginnings, and the phenomenon called regionalism. Also, I show seven arguments in favour of a development regionalism.

Key words: *globalisation, regionalism, economic theory*

Ce se înțelege prin guvernarea mondială? Un « forum superior » în care (în special) marile puteri iau decizii ce afectează viața tuturor. Este asta ceva nou? Nu s-a mai întâmplat cumva până acum? Nu se întâmplă chiar acum? Când te gândești la împărțirea zonelor de influență, la deciziile luate pentru protecția mediului (vezi protocolul Kyoto, recent intrat în vigoare, pe 16 februarie 2005), la lupta împotriva sărăciei (ștergerea datoriilor unor țări africane), la războiul din Irak, când te gândești la toate astea și la multe altele e imposibil să negi existența unei guvernări mondiale sau măcar posibilitatea existenței ei. Da, nu există o instituție, un forum recunoscut oficial ca fiind destinat guvernării mondiale, dar spre așa ceva ne îndreptăm. Întrebarea ce apare în acest caz este cum pot fi implicate toate „părțile afectate” în această guvernare. Poate exista o guvernare, care să fie și eficientă (să nu treacă o generație până să fie luată o decizie), și care să implice pe toată lumea, orice stat mic sau mare, dezvoltat,

în dezvoltare sau subdezvoltat, implicare însemnând (cel puțin) să poată să spună ce vrea și să fie luat în considerare. Deciziile n-ar putea fi luate, bineînțeles, decât prin formarea de coaliții de interese (o soluție care, deși nu e ideală, este oricum mult mai bună decât impunerea voinței celui mai puternic).

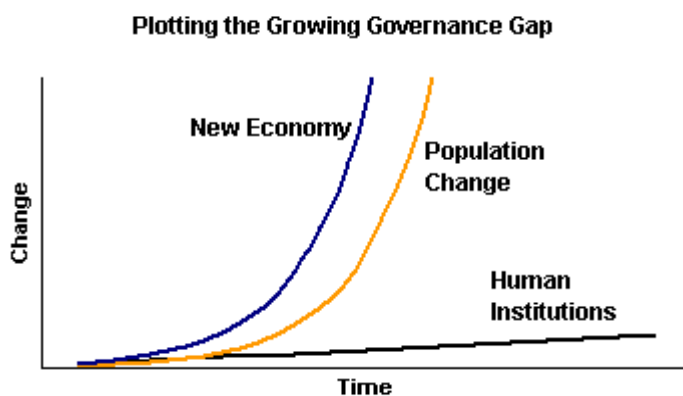
De ce ar fi necesar un mecanism de guvernare mondială? Pentru a-și asuma anumite funcții necesare în noua economie globală, cum ar fi furnizarea anumitor bunuri publice și rezolvarea eșecurilor pieței. Furnizarea acestor bunuri publice ar trebui să includă: menținerea supremației legii (rezolvarea disputelor din comerț, investiții străine și alte domenii), asigurarea stabilității monetare și financiare, stabilirea unor standarde și reguli comune pentru afaceri, administrarea comunicațiilor globale și transportului și rezolvarea problemelor mediului.

Conform lui Jean François Rischard¹, există două mari forțe puternice ce presează, „încălzesc” situația la nivel

mondial. Prima este estimarea *creșterii populației globului* cu două miliarde de oameni în următorii douăzeci de ani față de cei existenți deja. Aproape toți nou veniții vor fi din țările în dezvoltare, unde deja trei miliarde trăiesc cu mai puțin de 2\$ pe zi. Rezultatul va fi o povară în plus pentru mediu și probleme sociale.

Cea de-a doua forță este desfășurarea mondială a unei economii complet noi, catalizată pe informație din ce în ce mai ieftină și tehnologii de comunicație. Aceasta *nouă economie* deschide noi orizonturi vaste pentru dezvoltarea globală, inclusiv oportunități de ajungere din urmă pentru țările sărace, este de părere același analist.

Ritmul schimbării determinat de aceste două forțe este într-un contrast puternic cu evoluția încetă a instituțiilor umane. Indiferent dacă e vorba despre state-națiuni, departamente ale guvernelor, instituții interne sau organizații mari de orice fel, ele tind să rămână blocate la modelul ierarhic moștenit din era indus-

trială. Evoluează încet și într-un mod linear. În contrast, cele două forțe principale ale globalizării contemporane au un caracter puternic exponențial. Forța demografică este propulsată de exponențialitatea curbei demografice, fiind condusă esențialmente de deficit și raritate (deficit de spațiu, deficit de sol, apă, aer curat). Forța noii economii este condusă nu de raritate, ci de abundență.

După cum se poate vedea în grafic, cele două forțe exponențiale se îndepărtează de curbă în raport cu evoluția liniară a modificării instituțiilor umane. Timpul se împarte în două câmpuri distincte: timpul rapid al modificării celor două forțe dinamice și cel încet, „timpul birocratic”, în cazul instituțiilor ce ar trebui să faciliteze dezvoltarea umană și socială.

Un periculos „gol al guvernării” apare în locul unde curbele se despart. Cu alte cuvinte, în timp ce tehnologia și creșterea populației înaintază cu viteză, guvernele și alte instituții se adaptează cu greu.

Pâna acum, se poate vorbi de două modele de guvernare, două moduri de a organiza și conduce societatea omenească: modelul westfalic și modelul Cartei Națiunilor Unite.

Modelul westfalic: Numit așa după tratatele de pace din Westfalia din 1648, încheiate în urma Războiului de 30 de ani ce a pus capăt puterii hegemonice a Imperiului Roman, cuprinde perioada dreptului și reglementărilor internaționale din 1648 până în 1945, deși unii afirmă că persista și azi.

Modelul descrie o ordine mondială care consta în state teritoriale suverane, ordine în cadrul căreia nu există nici o autoritate supremă: statele își rezolvă neînțelegerile singure și, dacă este necesar, prin forță; ele se angajează în relații diplomatice, însă cooperarea este minimă, își situează propriul interes (național) mai presus de orice și acceptă principiul conform căruia, până la urmă, forța creează dreptul în lumea internațională, iar acapararea devine legitimare.

Teoria democratică modernă și practica acesteia au fost elaborate pe baza principiilor westfalice

Modelul Cartei Națiunilor Unite: În timp ce modelul westfalic a avut parte de

critici pe tot parcursul epocii moderne, după cel de-al doilea război mondial a fost adoptat un nou model internațional de reglementare: Carta Organizației Națiunilor Unite. Conform acestui model statele erau încă suverane, dar supuse în principiu unor restricții severe în ceea ce privește recursul la forță, fiind presate să-și rezolve dezacordurile prin mijloace pașnice și în conformitate cu criteriile legale, trebuind să respecte anumite standarde cu privire la tratamentul tuturor persoanelor de pe teritoriu, inclusiv proprii cetățeni.

Sunt aceste modele depășite? În prezent, de fapt de ceva vreme se încearcă reformarea majorității instituțiilor, organismelor, organizațiilor (vezi reforma ONU). În anul 2003 cancelarul german Gerhard Schröder a propus reforma NATO și a dat naștere unei întregi discuții pe arena internațională.

Guvernarea națională este ancorată într-un set de sisteme de guvernare globală, regională și multilaterală manifestată prin summit-urile anuale oficiale și neoficiale, conferințe sau congrese ale G8, UE, FMI, MERCOSUR, APEC (Cooperarea Economica Asia-Pacific). Angajamentul internațional actual nu este ceva ce un anume stat poate alege să urmeze sau să ignore.

Încă de la încheierea celui de-al doilea război mondial s-a înregistrat o accelerare semnificativă în instituționalizarea relațiilor regionale în afara Europei: în Americi, Asia-Pacific și, într-o măsură mai mică, în Africa. Însa, formele luate de acest regionalism sunt radical diferite de modelul integraționist al UE. *Până în prezent restul lumii a respins modelul UE ca exemplu de urmat.* Spre deosebire de principiul westfalic al suveranității statale, principiul de la Bruxelles, al „suveranității puse în comun”, are puține rezonanțe în

Malaysia, Brazilia sau Lagos. În schimb, în afara Europei s-a dezvoltat o formă mai deschisă de regionalism, descrisă prin termenul de „nou regionalism”, fenomenul fiind cel mai vizibil în Asia-Pacific. APEC (Cooperarea Economica Asia-Pacific) reprezintă un „nou regionalism” care, deși limitat la chestiuni economice, evoluează spre un forum instituționalizat pentru *cooperare multilaterală (regionalism deschis)* mai degrabă decât spre *o integrare politică regională (regionalism închis)*.

În ceea ce privește dezvoltarea, se poate vorbi despre un regionalism de dezvoltare (*development regionalism*) și există mai multe argumente pentru a face acest regionalism mai cuprinzător și multilateral. Regionalismul de dezvoltare se deosebește de vechiul regionalism, care se bazează doar pe înțelegeri de comerț liber, reproducând tensiunile centru-periferie. Profesorul Bjork Hettne² a identificat 7 asemenea argumente:

- *Argumentul „mărimii suficiente”*: Într-o lume puternic interdependentă, deși mărimea teritoriului național nu mai are așa de mare importanță, cooperarea la nivel regional este imperativă mai ales pentru microstate, pentru a nu risca să devină state client ale țărilor nucleu;

- *Argumentul „economiei viabile”*: Strategii de dezvoltare la nivel regional ce constau în coordonarea producției sau îmbunătățirea infrastructurii;

- *Argumentul „credibilității”*: Politicile economice pot fi mai stabile și consistente dacă sunt cuprinse în aranjamente, înțelegeri regionale a căror încălcare determină aplicarea unui gen de sancțiuni din partea celorlalți;

- *Argumentul „exprimării eficace”*: Negocierea colectivă la nivelul regiunii ar putea îmbunătăți poziția economică a țărilor marginalizate în sistemul mondial sau proteja poziția structurală și accesul la

piață al țărilor emergente în domeniul exportului;

- *Argumentul „stabilității sociale”*: Includerea în proiectul regionalist a problemelor de securitate socială și a unui element de redistribuire;

- *Argumentul „managementului resurselor”*: Se referă la problemele mediului care transcend granițele politice ale statelor și care rareori pot fi rezolvate doar la nivelul statului-națiune, fiind necesară o cooperare în acest domeniu;

- *Argumentul „dividendului păcii”*: Rezolvarea conflictelor regionale elimină investiții inutile în echipamentul militar, aceleași fonduri putând fi folosite într-un scop productiv.

În timpul Războiului Rece, argumentul deseori folosit împotriva înarmării nucleare era capacitatea excesiv de distructivă a acestor arme, orice negociere a reducerii înarmării putând fi folosită în scopul dezvoltării civile. Unele regiuni, ca Asia de Est și Europa (în special Japonia și Germania de Vest) erau numite „calatori clandestini” ai ordinii securității mondiale, deoarece puteau folosi mai mult din resursele lor pentru investiții și creștere economică.

În ordinea de după Războiul Rece, aceste regiuni au fost încurajate să-și asume o mai mare responsabilitate pentru propria lor securitate. O dată cu terminarea Războiului Rece, conflictele latente au reapărut și a pornit cursa înarmării. Situația securității diferea de la regiune la regiune. În Asia de Est și Europa exista un vacuum de securitate, în Asia de Sud și Orientul Mijlociu au erupt conflicte mai vechi, iar în Africa și în Balcani s-a destrămat ordinea politică ducând la „tribalizare”. Singura regiune cu pace relativă este America Latină, spunându-se că are un avantaj comparativ în pace și stabilitate politică. Pacea din Asia de Est

pare mai puțin stabilă, dar statele membre au un interes deosebit în menținerea ei datorită gradului ridicat de interdependență. „*Aici cercul se închide: cooperarea regională în vederea dezvoltării reduce nivelul conflictelor și dividendul de pace facilitează continuarea cooperării în vederea dezvoltării. Acest cerc pozitiv poate fi transformat într-un cerc vicios, unde conflictul și subdezvoltarea se pot hrăni unul pe altul.*”²

Se poate vorbi de un paradox transatlantic, de un conflict permanent între America și Europa, între valorile și identitățile diferite reprezentate de cele două. Parcă este o competiție permanentă și fără sorti de izbândă. Poate exista o victorie? „*Europa singura nu este de ajuns. America singură nu este de ajuns. Vestul singur nu este de ajuns. Trebuie să începem să ne uităm care sunt în realitate provocările globale contemporane – și cine poate găsi o soluție.*”³ Soluția poate fi următoarea: găsirea intereselor comune, interese care sunt într-un număr surprinzător de mare. Să scoatem în evidență ceea ce ne aseamănă nu ceea ce ne diferențiază.

Cred că teama cea mai mare în legătură cu acest subiect al guvernării mondiale este cea a pierderii libertății, adică a pierderii suveranității și autonomiei statale în primul rând și, apoi, limitarea libertăților individuale.

Ulrich Beck⁴ vorbește despre modelul statului transnațional, model ce constă în principiu din state care se aliază ca urmare a globalizării și își dezvoltă prin aceasta suveranitatea și identitatea regională spre deosebire de cele naționale. Ele vor deveni în același timp state aliate dar și suverane, alianța interstatală deschizând fiecărui stat național noi zone de acțiune. Modelul ar fi posibil prin înlocuirea suveranității exclusive cu cea incluzivă, actorii naționali câștigând teren politic de afirmare în măsura în care reușesc să-și ex-

tindă capitalul economic și public prin cooperare transnațională. Statul transnațional este astfel un fel de stat comercial global.

Europa este văzută de același autor ca un laborator experimental al suveranității incluzive și ca o ieșire din capcana globalizării, capabilă să restabilească primordialitatea politicii, capacitatea de acțiune politică, economică și socială verificabilă în mod democratic.

Așadar guvernarea mondială este un coșmar sau o realitate? La fel ca și globalizarea, este în mod sigur o realitate, însă depinde de noi să o modelăm, ea trebuind să servească intereselor noastre, nu noi ei. Este foarte important, ca țară mică, să ai niște „ași în mânecă” și să știi să-i

joci. Știe România să-și joace așii? Rămâne de văzut.

Bibliografie:

1. Rischard Jean François, *High Noon for the Global Economy*, The Globalist, 9 martie, 2001.
 2. Hettne Bjorn, *Globalization, the New Regionalism, and East Asia*, Selected papers delivered at the United Nations University, September 1996.
 3. Ash Timothy Garton, *Free World: America, Europe and the Surprising Future of the West*, Random House, 2004.
- Beck Ulrich, *Ce este globalizarea?*, Editura Trei, București, 2003.

